

Motion till riksdagen 2016/17:156

av **Stig Henriksson m.fl. (V)**

Förbud mot kärnvapen

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör införa en klar och otvetydig lagstiftning om ett förbud mot införande och transitering av kärnvapen på svenskt territorium samt följa upp att förbudet efterlevs genom tillförlitliga kontrollmekanismer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör påbörja ett samarbete för att nästa granskningskonferens för icke-spridningsavtalet ska kunna fastlägga en tidsplan för att genomföra Canberrakommissionens förslag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige, som enskilt land såväl som medlem i EU och FN, bör agera för att Europa ska bli en kärnvapenfri zon och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige snarast bör underteckna the Humanitarian Pledge och arbeta aktivt för att initiativet ska resultera i ett verkligt förbud mot kärnvapen och tillkännager detta för regeringen.

2 Förbud mot införsel av kärnvapen i Sverige

I samband med att Sverige nu har ingått ett samförståndsavtal om värdlandsstöd med Nato har frågan om kärnvapen på svenskt territorium åter aktualiserats. Kärnvapen är en central komponent i Natos militära strategi och man avfärdar inte principen om ”first use”. Trots att vi med avtalet nu ingår ett tätare samarbete med en militärallians som till stor del bygger sin styrka på förmågan att använda kärnvapen så regleras inte detta någonstans i de påskrivna dokumenten.

Från regeringen har man upprepade gånger genom försvarsminister Peter Hultqvist uttryckt att man förutsätter att gästande stater följer svensk lag och hänvisat till att Sveriges hållning är känd internationellt. Det menar man räcker. Det har också från regeringens håll hävdats att lagen om kärnteknisk verksamhet (1984:3) hindrar införsel av kärnvapen på svenskt territorium. Det stämmer inte. Lagen behandlar enbart civil kärnkraft och är inte aktuell när det gäller kärnvapen. Trots att det alltså saknas en svensk lag mot införsel av kärnvapen på svenskt territorium har regeringen inte

bemödat sig om att skaffa några garantier för att Natosamarbetet inte innebär att kärnvapen förvaras i, placeras ut i eller transiteras genom Sverige. Ensidiga deklARATIONER må vara behjärtansvärda, men när frågan ytterst handlar om samhällets och mänsklighetens överlevnad, är en tydlig lagstiftning helt klart att föredra.

Ibland hänvisas till icke-spridningsavtalet, (Non-Proliferation Treaty, NPT) som en garant för att andra stater inte ska föra in nukleära stridsmedel i Sverige. Innebörden av icke-spridningsavtalet är att endast fem stater – USA, Ryssland, Frankrike, Storbritannien och Kina – tillåts ha kärnvapen. De får dock inte dela med sig av kärnvapen till några andra och dessutom förväntas de rusta ner, vilket dock endast skett i en mycket begränsad omfattning. Avtalet stadgar också att övriga deltagande stater förbinder sig att avstå från kärnvapen. Som en av cirka 180 icke-kärnvapenstater som förbundit sig till avtalet har Sverige alltså lovat att varken tillverka, förvärva, motta eller använda kärnvapen.

Är det så att denna förpliktelse förbjuder införandet av kärnvapen? Enligt icke-spridningsavtalets artikel II borde rimligen svaret vara ja. Problemet är att Natolandet USA gör en annan tolkning. Från amerikanskt håll menar man att kärnvapen kan placeras på icke-kärnvapenmaktens territorium utan att betraktas som överförda så länge kärnvapenmakten fortfarande har full kontroll över dem. USA har på så vis placerat ut kärnvapen i Nederländerna, Tyskland, Belgien, Italien och Turkiet men behållit kontrollen över dem. Anmärkningsvärt är att detta heller inte ansetts strida mot icke-spridningsavtalet av de berörda ländernas regeringar.

Det finns dock länder som i sin lagstiftning tagit otvetydig ställning. Vårt grannland Finland är ett av dem. I sin kärnenergilag från 1987 skriver man under rubriken ”Kärnladdningar” klart och tydligt i § 4: ”Det är förbjudet att till Finland införa kärnladdningar samt att här framställa, inneha och spränga sådana.” Även Nya Zeeland har, trots amerikanska protester, stiftat en sådan lag på initiativ av den dåvarande Labourregeringen och 1987 antogs ”the New Zealand Nuclear Free Zone, Disarmament, and Arms Control Act”.

Sverige bör på samma sätt införa en klar och otvetydig lagstiftning om ett förbud mot införande och transitering av kärnvapen på svenskt territorium, samt följa upp att förbudet efterlevs genom tillförlitliga kontrollmekanismer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Förbud mot kärnvapen och en kärnvapenfri zon i Europa

Påståendet att kärnvapen kan behållas för alltid utan att någonsin användas – avsiktligt eller av misstag – är inte trovärdigt. (Canberra-kommissionens rapport 1996.)

I dag är Latinamerika och Karibien, södra Stilla havet, Sydostasien, Mongoliet, Centralasien och Afrika kärnvapenfria zoner. De zoner som redan finns omfattar hälften av jordens landområden, utgör 99 procent av allt land på södra halvklotet och 74 procent av allt land utanför kärnvapenmakterna. Omkring 1,9 miljarder människor bor inom zonerna.

EU:s hållning till kärnvapen präglas däremot av inkonsekvens. I dag finns kärnvapen i en rad av unionens medlemsländer – Storbritannien, Frankrike, Belgien,

Tyskland, Italien och Nederländerna. Samtidigt som icke-spridningsavtalet lyfts fram som viktigt problematiseras inte det faktum att två av unionens medlemsländer, Storbritannien och Frankrike, själva har och utvecklar kärnvapen. Detta trots att det i avtalet ingår att kärnvapenstaterna förbundit sig att successivt avveckla alla kärnvapen. Därutöver har USA, som tidigare nämnts, kärnvapen utplacerade i flera av EU:s länder. De amerikanska kärnvapnen är inte bara utplacerade på dessa länders territorium, de kan också användas av det aktuella landet i händelse av krig. Detta strider tydligt mot icke-spridningsavtalet som innehåller ett förbud mot att överlåta kontroll av kärnvapen från kärnvapenländer till icke-kärnvapenländer. Samtidigt har kärnvapenmakten Ryssland placerat ut en betydande del av sin kärnvapenarsenal inom Europas gränser.

Det skärpta läget i Östersjön ger en ny aktualitet åt frågan, inte minst för de nordiska länderna. Den spända relationen mellan Ryssland och Nato riskerar att bidra till en ökad tilltro till kärnvapnens avskräckande förmåga med upprustning och terrorbalans som följd. Ryssland har vid upprepade tillfällen hotat att placera ut sitt kärnvapensystem Iskander-M i Kaliningrad. Enligt Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, är det troligt att Ryssland redan placerat kärnvapen i Kaliningrad. Det skulle i så fall innebära att kärnvapen finns 30 mil från Sveriges territorium. En fortsatt upprustning vore förödande för förutsättningarna att bygga fred och säkerhet i Europa och i världen. Att införa en kärnvapenfri zon i Europa skulle kunna vara ett sätt att tydligt vända utvecklingen och skulle förutsätta att både Nato och Ryssland enas om att dra tillbaka sina kärnvapen från Europa. Det finns också goda historiska exempel att lära av i Europa. År 1994 enades Ryssland, USA, Storbritannien och Ukraina om att Ukraina skulle avveckla sina kärnvapen. Parallellt avvecklade Vitryssland sina kärnvapen.

Det finns inga av människor skapade system som är helt säkra. Vi känner till ett antal incidenter där felaktig information skulle kunnat få förödande konsekvenser och i värsta fall kunnat bli starten på ett kärnvapenkrig. Bristande säkerhetsrutiner, fallerade datasystem, missförstånd och osäkerhet har flera gånger varit nära att utlösa avfyrning av kärnvapen från mer än ett land. Ett felaktigt datorchip och en norsk forskningsraket för väder är två exempel på föremål som båda varit mycket nära att orsaka kärnvapenanfall.

Planen för hur en avrustning skulle kunna gå till finns redan. Under 1990-talet arbetade den s.k. Canberrakommisionen fram en serie förslag för kärnvapenavrustning. Man förespråkade bl.a. att kärnvapenstyrkorna ska tas ur omedelbar stridsberedskap och att kärnvapenstridsspetsarna ska monteras av från vapenbärarna. Dessutom menade man att kärnvapenstaterna skulle lova att själva aldrig vara de som använder kärnvapen först. De 13 punkterna man lade fram antogs enigt av både kärnvapenmakter och icke-kärnvapenmakter vid icke-spridningsavtalets granskningskonferens år 2000, men det antogs ingen tidsplan för genomförandet. Regeringen bör därför påbörja ett samarbete för att nästa granskningskonferens för icke-spridningsavtalet ska kunna fastlägga en tidsplan för att genomföra Canberrakommisionens förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Överenskommelser om kärnvapenfria zoner är ett av de allra mest effektiva verktygen mot kärnvapen och mot kärnvapenspridning. Om länder kan vara förvissade om att andra stater inte håller kärnvapen dämpar det viljan att skaffa egna. En kärnvapenfri zon i Europa är därför ett viktigt medel för att öka vår säkerhet. Sverige har ett förflutet av aktivt arbete för nedrustning i allmänhet och kärnvapenavrustning i synnerhet. Genom vår historia av alliansfrihet har vi en unik röst som bör användas än tydligare för en nedrustning inom unionen. Sverige bör, som enskilt land såväl som

medlem i EU och FN, agera för att Europa ska bli en kärnvapenfri zon. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Kärnvapen är de enda massförstörelsevapen som ännu inte är förbjudna enligt internationell lag. Stödet för ett sådant förbud är dock stort. Hittills har över 127 stater skrivit under the Humanitarian Pledge – ett initiativ och numera även en FN-resolution för att helt förbjuda kärnvapen. Att så många länder är beredda att ta icke-spridningsavtalet ett steg längre och helt stoppa nukleära stridsmedel är hoppfullt. Sverige bör snarast underteckna the Humanitarian Pledge och arbeta aktivt för att initiativet ska resultera i ett verkligt förbud mot kärnvapen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Stig Henriksson (V)

Jens Holm (V)

Birger Lahti (V)

Håkan Svenneling (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Hans Linde (V)

Emma Wallrup (V)